

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nro. 3.

A' FELS. R. TSASZARNAK ÉSA KIRALYNAK
KEGYELMES ENGEDELMEBŐL.

*Költ Bétsben Kedden Juliusnak 9-ik napján,
1799-ik esztendőben.*

B é t s.

Károlyina Királyi fő Hertzeg Kis-afszonyinak Jun. 30-dikán éjféli 10 orakor történt haláláról, a' mely is az után, hogy a' himlő ezen Hertzeg afszonyba bé-oltatott volt, a' tizenhetedik napon történt, így ír az Udvari ujság: —

„Ez a' felettebb szomorú történet a' himlő bé-oltásnak érdeméből, mely is már ezerféle tapasztalások által meg-bizonyított, telyességgel semmit el nem veszen: éppen nem annak tulajdoníthatatik, hanem egészen más okból vette eredetét. A' nem kedvező idő járás mellett is, a' himlőzés-béli betegségnek egész folyása, rendes és könnyű nemü volt. A' himlő hideg, a' bé-oltás után hetedik nap jött el, mindenkör

mértékletetes volt, és semmi heves változások nem voltak követői. A' 9 dik napnak vége felé kezdetek néhány himlők szemlelteni; a' 10-dik és 11-dik nap ki-öjttek egészzen: hanem a' 200 számat mind együtt is el nem érték. Lassan-lassan illendő-keppen fel-emelkedtek, genyetséggel meg-telték, s egyáltalában a' leg szebb himlőknek tettzettenek lenni: a' midőn Janius 28 dikán igen jó reggel, a' himlő bé oltás után 15-dik naponn, a' nélkül, hogy a' himlőkben, a' melyek még a' leg tökéletesebb genyességekben voltak, leg kisebb változás történt volna, valamely történetből reá jött nyavaja' matériájának, u. m. a' skarlat-hideg' mér-génél, a' H. Kis-alfzonnynagysítyeljabraló lejzallása által okoztatott halála. Ez a' nyavaja, melynek mingyár akkor leg roz/zabb jelek voltak követői, mint mindenkor szokott lenni, mőt is halalos volt, hanem a' himlők, még az az-után való három napokon is, melyek alatt a' Hertzeg Kis alfzony életben volt, a' magok rendes járasokat egészzen el-végezték, és a' felsőbb réizekenn kezdődve, rendszeren el-fzáródtanak. A' holt tefinek meg-nyitása, a' mely a' fejbebb említett mérégnek az agyvelőre lett fzállása felől minden kétséget el-háritott, a' fő-beli vízi nyavaja' jelen-létének is bizonyfágaul fzolgált. A' Skarlat-mérég, a' H. Kis-alfzonnnyal együtt meg-himlőztetett gyermekek közzül többeket el-fogott, a' kik a'-miatt mind veszedelmesen meg-betegedtek: de egy is meg nem holt közzülök.

Hadi Történetek.

Bé-küldetett már Feldmarschal Suwarowtól Felséges Urunkhoz azon 17-dik, 18-dik, 19-dik, és 20-dik Juniusi nevezetes isatáknak le-irása, a' melyek ezen napokon Olofz orfzágban a' *Tidone'* pataka, s-a' *Trebia* és *Nura'* vizei mellett történtek. Tegnap estvéli 8 orakor a' Publikum'

olvasására is ki-adatott nyomtatásban. Az e-félét a' fő Hadi Cancellária az Udvari Német Ujj-ság tulajdonosának küldi, és ennek nyomtató mű-helyében *Extrablatt* nevezet alatt nyomtattik-ki és árultatik el. Ha fél árkus, egy garasért, ha egész árkus, kettőért adatik. Ez itt igen kapsi tudositás izokott lenni, minthogy szerentsés hadi történetek iratnak le benne. Tegnap estve alig lehetett közelíteni arra felé, a' hol árultatott. Még az ablakokonn is mindenütt adták ki az emőereknek, a' hol mindenütt Politziai katoná állott a' nagy tojongásnak akadájoztatása vé-geit. — Ez a' tegnap estvéli *Extraablattunk*, né-met nyelvű *Extraablattunk*, a' mai Ujj-ságunkban csak keveset irhatunk-ki magyar nyel-venn belőlle.

Minckutánna mind a' három napitsatázásokat renddel le-irta, 's-az ellenségnek abbanvaló vesztéseit részenként elő számlálta volna Feld-marschal *Suwarow*, végezetre ilyen szavakkal él mind ezek' resultatumának ki-fejezésében: —

„Ezen meg-hatarozó verekedéssel végződött-bé a' 3 ik naponn ez a' szokatlan vakmerőségű ütközet a' mi nagy hasznunkra; a' mely győze-delemnek következései igen jól meg-jutalmaz-tadják azt a' mi rendkívül való magunk' meg-eröltetését, a' melyel viaskodnunk kellett. Az ellenség, a' mely a' maga vesztését érezte, és to-vább eilent nem állhatott, fel hagyott azon re-menségeun; a' melyet a' *Moreau*' meg-érkezé-sénn épített volt, 's-hogy a' rozízabb környül-állásokat el-kerülhesse, 2 Divisions Generalisokat *Oliviert* és *Ruskát*, 2 Brigadérosokat *Salmot* és *Cambrayt*, 350 Stáb és fő tiszteket, és 7193 köz-embereket, minyajokat meg-sebessedve, *Piacenzá*-ban hátra hagyván, az éjjelt a' maga hasznára fordította. A' Feldmarschal csak éppen a' nyu-godalomra szükséges időt engedvén itt a' tábor-nak ezen éjjel (i. i. 20-dikra virradóra); más nap' jó reggel két *Colonnéval* a' futó ellentégnek után-

na indult; ötöt a' *Nura* mellett *St. Georgionát* bé-erte, a' 17-dik fél Brigadát, a' mely 2 Obersterekből, 1 Oberstlieutenántból, 26 fő tisztekből, és 1000 emberekből, többire a' régi híres *Auvergne* Regiment béliekből állott, 3 ágyukkal 3 zászlókkal, és egész bágáziájával együtt elfogta.

Tsak itt a' *Nura* mellé való meg-érkezések-kör esett a' miéinknek értékre, hogy General *Macdonald* egész táborának feléldozásával három napokig várokozott légyen egy *Liguriai* Légióra, de a' mely a' miéinket bé nem várván, magát a' *Bobbio* felé visszavonta; a' hol erre a' hegyek között, Gen. *Betetzki* egy *Oroz* Battaliónnal és 50 Karajtzai Dragonyosokkal reá találván, azt, noha 3000 emberekből állott, bajonéttal meg-támodta, 500 za; meg-ölt, 103-mat elfogott belőlle, és a' többit egészszze el-szélesztette.

, Gen. *Moreau*' Jun. 20-dikánn Feldmarschal-lieutenant *Bellegardéval* verekedett-meg; ki is mint hogy feregének egy részével *Alessandriát* meg szárv tartani kéntelenített, tsak kitlány erőt állithatott szembe az ellenség' nagyobb erejével; mindazonáltal, noha érezhető, u. m. 203 holtakból, 578 meg-sebessedetkekből, és 1229 elfogattattakból álló veszttéssel, oly modra meg-akadályoztatta tsak ugyan táborunknak el-erkezhetéseig az ellenségnek további előnyomulását, hogy az, négy napok alatt egész munkátlanságban ülni kéntelenítettvén, az 5-dik nap' *Novinn* kereftül visszavonult, és 26-dikbann már a' *Bochettánn* kereftül ment volt.

„Ilyen képpen egy 10 napokból álló idő szakz alatt, egy ellenséges tábor majd egészszem lemmivé tétetett, *Mántua*' várának ostromoltatása ismét bátorságos állapotba helyezettődött, az egész Pó' vize meg-szabadított, *Tortona* uj janton körül vétetett, és Gen. *Moreau*, ismét a' maga előbbeni fekvésére visszavonult. —

„A' nyereság továbbá még ezeknek felette, ezen külömben terhes napok alatt, ennyiben állott: A' *Macdonald*' részéről el-esett 6000, elfogattatott a' tsatázó mezönn 5085, *Piacenzában* meg sebessedve fogságra esett 7183, ember, kik között 4 Generálisok, 8 Obersterek, és 502 Stáb és fő tisztek találtatták; mind együtt 12,268-rament az ellenséges fogjok' száma; 7 ágyut és 8 zászlót nyertünk. — „A' mi vesztesünk állott — a' Cs. Királyi seregek' részéről, 10 el-esett Stáb és fő tisztekből és 244 köz emberekből; 87 megsebessedett Stáb és fő tisztekből, és 1816 köz emberekből — az *Orosz Császári sereg*' részéről, 1 el-esett Obersterekből, 4 el-esett fő tisztekből, és 675 köz emberekből; továbbá, 3 megsebessedett Generálisokból, 3 Obersterekből, 1 Oberstlajtnántból, 5 Májorokból, 35 fő tisztekből, és 2041 köz emberekből.

Orosz Országból. — „A' Gen, *Melas* és *Kray* leg ujjabb tudósításaik szerént, az ellenséges vezér *Macdonald*, *Pistoja* felé folytatja a' maga hátrálását: és a' kémek által bé jött tudósítások szerént, *Pistojától Florentzia* felé szándékozik nyomulni, hogy itt seregeit öfzfe gyűjtven, innét ismét tovább utazzék, és *Livornónál* hajókra üljön. Gen. *Victor* pedig, a' ki ugyantsak a' *Macdonald* táboránál vagy a' *Genú*hoz képpelt *Nizza* felé fekvő tengeri vidékek felé vette útját. — Rézünkrol Gen. *Ott*, *Rubiera* felé elő nyomulván, oly móddal rendelte-el előjáró tsoportjait a' Gen. *Klenau*' vezérlése alatt, hogy a' *Regiónn*, *Modenán* és *Pármán* keresztül menő Ország-utakat fedezhessék.

„Gen. *Morreau*, *Novi*' vidékeit is el-hagyván, minden tudósítások szerént, *Genua* felé kezdette seregeit hátra vonni: a' miéink pedig, hogy ennyi egymásután való marschok által okoztatott

fáradtságaikból egy kevésbé magokat ki nyugtathatták, *Novit* el foglalták, és *Orba* mellett táborba szállván, apróbbtsoportjaikat, a' *Bochetta* és a' *Bormida* völgyeire küldözik széljel,

„A' *Turini* Kastélybann táláltatott ágyuknak száma, nem 400 ra, mint közelébről irattatott vólt, hanem 562 darabokra megyen mind egyvüitt. — (Ezen hadi tudósítások a' Hadi Cancelláriáról adattattak-ki az Udvari Ujjságban.)

Török Birodalom.

A' *Saydai* és *Syriai* mostani Kormányozó 's egyfeszzen mind az ezen tartományokban lévő minden Török seregeknek fő vezérjek *Gezzar Ghazi Ahmed Pascha*, ismét egy officiális tudósítást küldött *Konstántzinápolyba*, *Acri* várossából, a' melyben így beszéli-le az ott folyt közelébbi hadi környülállásokat:

„*Gen. Bonaparte* egészszzen meg-szüntette volt Május' elejétől fogva több napokig az ezen városnak erősségeire való ágyuzást, mig az őrző sereg a' maga részéről a' *Gezzar Pascha*' parahtsolatja szerént az alatt is meg nem szünt az ellenséget a' vár mellett lévő sántzokból, és több rendbéli ki-ütések által, éjjel nappal nyughatatlankodtatni.

„Ugyan azon Május hónapnak 6-dikánn, a' *Merabut Zade Hassan Beg*' és a' *Kapigi Ismayl Beg*' vezérléseik alatt, egy Török hajós sereg az ide rendeltetett segítő sereggel, *Rhodus* szigetéről a' hol őszsze gyülekezett vólt, meg-érkezván, és az *Acre*' öblibe bé-evezvén, a' seregnek a' szározra való ki szállításához még azon éjjel hozzá kezdet, és a' sántzokban a' főbb posztokat meg-erősítette.

„Az ellenség alig hogy ezen segítségnek el-érkezését meg értette, még azonn éjjel haladék nélkül iszonyu golyobis esőt kezdett az ágyukból a' vár felé botsáttatni, és más nap, mikor

már a' ki-fzállott Török katonaság a' bénn-lé-
vőkkel egyesülve egy közönséges ki-tsapáshoz ké-
szült volna, maga az ellenség, az általa már
nagy részint őszlze égetett *Aly Burgi* nevü to-
ronyra igen hevesen rea ütött: hanem az itt bé-
nyomuló Frantziákat az itt álló Török őrző se-
reg olyan keménven fogadta, hogy *Isten' segedel-
mével*, a' Törökök' kardja előll ezen Frantziák
közzül még tsak egy is el nem mehetett; azo-
kat el halgatván, a' kik imitt-amott a' jól forgó-
dott ágyuk' és apró puskák' tüze által el-huliot-
tanak.

„Tsak éppen egyetlen-egy tartatott meg
közzük e' esetben, addig, míg meg-vallatta ott. Az ő
vallás tételéből ki-jött: hogy *Gen. Bonaparte*
tsalárd módra hitette-el a' katonáit, mint ha ő
a' Török Udvar előre való tudásával ütött volna
bé *Egyiptomba* és *Syriába*, hogy ezen tartomá-
nyok közzül egyikben, az ugy mondatott rebel-
lis *Beghek'*, a' másokban pedig a' *Gezzar' Pa-
scha'* orizáglásfoknak, véget-vessen; hogy a' segítő
feregek is tsak szinből érkeztenek volna *Ghezzár-*
hoz, és valósággal magát (*Bonapartét*) fogják
segíteni, mint-hogy azoknak vezérjeik a' titkot
tudván, *Ghezzár Paschát* a' Frantziáknak leg el-
ső közelítésekör meg fogni, és ötöt ezeknek ke-
zekbe szolgáltatni el nem mulatnák, melyhez ke-
pest a' vár is minden bizonnyal, önként, és talám
egy puska-szó nélkül fel fogná magát adni.

„Más nap' estvéli 8 orakor ujra ptóbát tett
az ellenség ugyan azon felig el-égetett torony
ellen, rész szerént azzal a' reménfeggel, hogy a'
Törökök most már ott meg nem allhatnának,
rész szerént oly kívánságtól ősztönöztetvén, hogy
az előbbeni naponn szenvedett gyalazatért és
nagy kár-vallásért bosszút állhasson. Ha-
nem, a' meg-támadók ezzel az alkalmatosság-
is a' vitéz oltalmazóktól minyájon őszlze vag-
daltattak, és a' *Bonaparté'* reménsege ekkor is
femmivé tétetett.

„Ezen ujjantoni szerentsétlen próba-tétel miatt kétségbe-eséssel el-telve, el-tökéltette *Bonaparte* magában, hogy másod nap' ismét reá üs-sön a' varra: hanem, az öekkori próba-tétele is, tsak mint az előbbiek, a' Frantziáknak igen nagy vesztésekkel, mivelhogy a' bé-nyomultak leg kissebb tekintet nélkül mind egy lábíg le-vag-daltattak, vízfza veretett,

„A' következett napokonn, Május 21-dikéig, meg elégedett az ellenség azzal, hogy a' várat és annak tornyait, szűnet nélkül való kemény ágyu-zás által szorongatta: mely is arra indította a' várban lévő vitez őrző sereget, hogy egy köz-önséges kintsapást tegyen: a' mely is meg esvén, a' Frantziáknak temérdek iokasága rész szerént ölfzze-vagdaltatott, rész szerént széljel kergette-tett, 's az ellenség Isten' segedelmével úgy meg verettetett, hogy Gen. *Bonaparte* a' maga tulajdon tábor' helyének és portékáinak fel-gyuly-tására, és kevés meg-maradott népének, az éj-tzakának fetésége által segítettvén, *Jaffa* mel-lé való vízfza vonására, kényszerített. *Gezzar Pascha* pedig a' maga részéről, nem tsak hogy lovassait az ellenségek kergetésére el-küldötte, hanem ennek feletté minden helyekre rendelése-ket küldött ki, hogy, ha lehet a' *Bonaparte*' hát-rálásra való útjait fogják el.

„Ez úttal azonközben 13 Frantzia Genera-lisoknak és mintegy 300 fő és al tiszteknek el-üttetett fejeiket, lok éppen ezen végre ki rendel-tett Tatároktól el küldötte *Gezzar Pascha* a' Portához Konstantzinápolyba, a' hova is ezek Jun. 12 dikénn meg-érkezvén, a' szokás szerént a' *Sultan*' palotójának főbb kapuja' elibe, a' mely *Baki humajon* nevet visel, egy ezen tudósításnak summáját magába foglaló irással együtt a' Publikum' elibe a' közönséges nézésre ki té-tettek.“ — (Ez a' *Konstantzinápolyi* tudósítás a' Bétsi Udvari Német ujságban is ki-adatott.)

Anglia

Minister Pitt azt a' beszédjét, a' melynek egy részét e' közelébbi Kurirban le-irtuk vólt, tovább is folytatta a' Parlamentomban, ily formáju ki-fejezésekkel: — „

„En nem engedhetem szavaimat úgy magyaráztatni, mintha mi idegen Státusok' elibe rendeléseket akarnánk adni, vagy pedig Frantzia országba a' *Monarchiát* helyre akarnók allítani. Azt az állatást, a' mely olyan régi mint a' Politikai világ, minden embernek szükfég helybe hagyni: hogy i. e. valamely országnak határjai csak magokéban, a' szomszédnak lenni bátorságot nem szolgáltattak, melyre nézve tábort, táborokat, hajós seregeket és egyéb elzközöket kell kellen tartani, ha a' szomszéd országnak Uralkodói és Tanátsíói, az idegen Országlószékek iránt, sem hadban sem békefégben nem igazságosok. Pedig már ugyan mi vagyon a' Frantzia Respublikában valami, a' mire az ember magát bizhatná. Mi az ő characterjek a' maga erköltsi oldaláról tekintetve? A' Helvétziai nép bizonysga az ő hivatásának. A' tirannusfág alóll való meg-szabaditásnak áll-orzása alatt, a' jármatmas nemzetek' nyakába vetette, és a' teremtesnek leg szebb részeit el-pulztitotta. Mindezeknek az inségeknak szerző okai, az ő Tanátsoffai és Ministerjei: 's-ezek még máig is minden jó rendtartással bíró Státusokhoz, különösön pedig *Angliához* ellenséges indulattal viseltetnek. Mi telyességgel nem a' tanuló szobák és Oskolák, hanem azon fegyverbe öltözött velekedések ellen folytatunk háborút, a' melyek a' magok ujításait, a' leg regibb országoknak, az Oltároknak, és minden hasznos készületeknak összefoamlásaikkon kard által akarják fel-építeni, 's-ezt pedig minden embereknek jozan okosságok ellen, és minden főbb gondolkodásoknak és virtusoknak meg-vetésével, akarják tselekedni. Ők

mindent, a' mi szeretetre méltó, tudós, és jó, az általok el-foglaltatott vidékekenn, meg gyilkolnak. Az én vételkedő társaimnak állatásai, t. i. hogy a' Fr. Respublika és Szabadság, együtt fenn nem állhatnak, 's-hogy nekünk a' Frantzia Respublikával tsak ugyan még is békefféget kelljen köt-nünk, egymással ellenkeeznek. Ha ez a' Respublika, egy jó rendelések szerént alkotott Státus volna, én az első volnék, a' ki a' véle való békefféget ohajtanám. Hanem egy oly Országlás-formát, a' mely közönléges fejtelenségnek principiumainn fundálódik, és a' melynek rettentő igazlátalanságai, melyeket az emberek olykor igen gyáva módra titkolnak, mázszor ismét szeméren nékkel meg valhansék, ötlet minden más Europai Státusok között meg-külömböztetik, gyü-lölni kéntelen vagyok.

„Az igaz, ezek voltak a' Pitt' bé rekefztő szavai, hogy az a' félelem, a' mely a' népben el-harapozott volt, és a' melyhez magokat szabni olykor kéntelenek a' Ministerek, Lord *Malmesbury*nak Lillébe való Követségi-küldettetésére, tett volt valamit: de tsak-ugyan olyan remén-ség volt akkor a' Frantzia Directorokról, hogy characterjeiket változtatni fogják: a' melyből mindazáltal semmi nem lett és halá legyen a' Gondviselésnek, hogy a' békeffégből is semmi nem lett vólt, minthogy külömben eddig talám mi is a' Helvétusok' vagy Amerikaik' állapotjokra jutottunk vólna, a' kik iránt vége-zetre a' magok ál-ortzájokat le-tették. A' legrettenetesebb haboru, elibe-tétentő egy gyalazatos békeffégnék, kivált-képpen a' mostani idő szakaszban, a' mikor mi ellenségünknek vakmerő nyavajája annál tovább terjeszkedik, a' mennél az ő hatalma az el enyészéshez közeled-ni láttatik.

~~XXXXXXXXXX~~

Elegyes Levelek.

Páris, Jun. 22 dikénn: — „

„Frantzia orizágnak napnyugoti részeiben 3 és 4 százanként járkálnak, dobbal zafzlóval a' *Chouansok*, és öldöklök a' Respublikánusokat.

„A' közelébről ki lepett Directorok közzül *Merlin* a' hazájába *Douaiba, Lareveillere-Lepaux'* *Montmorencibe* útaztak-el. *Reubel* meg Párisban vagyon, és benn-ül a' Vének' tanátságában.

„*Barras*, már rég hogy semmi rélyt nem vett volt a' Directoroknak semmi tanátskozásáikból, ~~benem Clujik~~ ~~Conventaltan~~ ~~versük~~ ~~ba~~ ~~bray~~ ~~espon-~~ ~~dentiát.~~

„Az Öt-százak' tanátsa meg-határozta, hogy a' Directoriumhoz egy Követséget küldvén, a' vólt Ministert *Scherer* el-vádolja, és processust indittasson ellene. Sok levelek ellenben azt írják, hogy *Scherer* maga önként áressomba ment légyen, és ügyének meg vizsgálátását kívánja. *Bonaparte Lucian* azt erőssítette közelébről az Öt-százak' tanátságában, hogy ez a' Hadi-minister *Scherer*, a' múlt esztendőben 58 milliókkal költött többet, mint sem szükség lett volna. — A' Finantz-minister' *Ramel'* állapotja is terhesülni kezdett. Ő iránta is követséget küldött az Öt-százak' tanátsa a' Directoriumhoz. — Mikor a' Directoriumban a' közelébbi nagy változás esett, a' Ministerek mind ki akartak lépni hivataljokból: hanem egyiknek sem engedtetett meg. Ugy látszik azonban, hogy egyenként fognak ki léptetödni. Már ez meg-történt vagy kettöjökkel. A' Belső-minister' *François de Neufchateau'* helyébe *Quinet* nevü Convent-béli volt tag, a' Politziai-minister' *Duval'* helyébe pedig, *Bourguignon* nevü Directoriális Commissáriusfágot viselt ember, tétetett-bé. — A' Directorok közzül most tsak *Sieyes*, *Barras*, és *Gohier*, vagynak itthonn. — *Moulin* és *Roger-Ducos*, után! Kurirok küldettek, hogy jöjjenek haza Directoroknak. *Moulin* az

ugy nevezett *Anglus tábor'* provisoriális vezérje volt, és *Rennesben* volt hadi szálláson. Az előtt *Párisi* Komendánságot, még az előtt pedig, a' *Chouansok* ellen, katonaságot vezérelt. *Roger-Ducos*, a' hazájában a' *Landes* nevű Departamentomban privatizált mind az ólta, hogy a' Törvényhozók közzül ki lépett.

Páris Jun. 25-dikénn. —

„Gen. *Championet*re néze, ilyen rendelést adott ki a' *Directorium*: A' Bé töltető *Directorium* megfontolván azon ujjabb tudósításokat, a' melyek helyesebbek, mint azok, a' melyek ötöt a' *Ventos'* 7-dikénn költ rendelésre határozta volt, decretálja most 1) hogy t. i. az a' rendelés, a' mely szerént Gen. *Championet* egy hadi Itélő-szék' elibe állani parantsoltatott volt, vizsgálvétéssék; 2) hogy *Generál Championet* az activitásba és szolgálatba vizsgálva állittassék; 3) hogy a' *Hadi-minister* a' jelen. való végzést vegye munkába.,,

Tudósítás.

Ezen folyó esztendőben, *Augustus Havának* 5-ik napján, a' *Pápai* Uraságnak ménesse, melly 10 hágó mén-lovakból; 2 három esztendős, 4 két esztendős 10 egy esztendős tsödör csikókból; 9 három esztendős, és 4 két esztendős *Parippaticókból*; 65 anya kanczákból, mellyek közzül harminzhatnak szopos csikó vagyon alatta, általlyában pedig ismét újra meg vagynak szép mén-lovak által hágattatva. Ezeken kívül, 2 négy esztendős; 5 három esztendős; 8 két esztendős; és 13 egy esztendős kantza csikókból, és így 132 darab nevezetes fajtu ménesekből öszve szerzett lovakból áll, ugyan *Pápa* várássában, kótya vetye által, kész pénzért el fog adattatni. Mind azok tehát, a' kik szép, s magas Magyar

és Erdélyi fajtú lovaknak kedvellőji, ezen kótya vetyére el várattatnak.

* * *

A' *Hufeland Kristof' W.* Jenai Orv. Dokt. és Közönséges Tanító' — *Ember élete meg-hofzszab-bitásának mesterségét* — most a' második ki-adás szerént — ismét fordította és még-bővítette *Kováts Mihály* Orv. Dokt. 3 Darabban 8vo Pesten 1799, Az árra 2 Rh. Forint.

Ez a' könyv, az elsőbb ki-adás szerént, mi-tsoda tárgyakról tanított legyen, az tudva van az egész Haza előtt. — Itt tehát csak azokat a' tárgyakat számláljuk elő, a' melyekkel rész szerént *Hufeland Ur*, rész szerint a' fordító most újonnan meg-bővítette ezt a' munkát.

A' II-dik Gyakorló Réfzt *Hufeland Ur* meg-bővítette a' következőkkel. — A' részegítő ita-lok, a' rozsólisok veszedelmek. Miképpen le-het ezekről el-szokni? A' halál' kinyait nem érzi a' haldokló. — Egy paraszt embernek a' háza-népe, milyen szerentsétlenné lett a' vénusi méreg által? *Junker Ur* ditseretet érdemel, hogy a' him-lő' ki-irtásában szorgalmatoskodik. A' tántz az alfszonyok életét rövidíti. Az idején való há-zasság mind a' szülékre, mind a' gyermekekre nézve veszedelmes. — Hányadik esztendő alkal-matos a' házasúlásra minállunk? A' test alka-tása különbözik az esztendő' részében meg-esett születés szerént. Mikor leg jobb születtetni? A' Fejedelmeknek szükséges a' jó nevelésre tzelőző rendelésekre vigyázni, a' szerentsés uralkodás vé-get. A' Tanítói Hivatal leg-főbb az Országban. Hogy lehet este idején el-alunni, és reggel ko-rán fel-kelni? Uti limonádé por. A' vászonból e'? v. a' flanelből tsinált ruházat jobb? Egy kü-lönös példa a' nagy mértékletességre. A' foga-ka-t hogy lehet meg örzeni? Az étel' idejére néz-ve mihez kell az embernek magát tartani? Mit

jó az ifjaknak vatforálni? Kinek, és mitsodás ler hafznos? A' tobakolás, a' dohányozás miért veszedelmes? Úti — és Házi — Patika. Nevezetes új példa a' a' hólnak tettzett gyermeknek a' fel-elevenítésére.

A' Fordító meg-bővítette az I-ső Tanító Résztt a' következőkkel: Mit kell tartani a' ki-lélekzett és a' ki-párolgott levegőről, az ember egellégére nézve? A' Calecuttai veszedelem levan-írva. A' magnes' természeti (phýsica) ereje. Hogy lehet azt mesterségesen tfinálni? A' Mesmer' egész tudománya le-van írva. Mi a' hajólok pikzi-e. Hogy kell azt tfinálni? A' világosság-nak, a' ménko-matériának, a' természeti, és az Orvosi Levegő / Csmagnes' Orvosi Levegő Alapítantak', az állatok', alkotó részei az elválasztó-mesterség (chemia) szzerént. Mitsoda a' tűz az el-választó mesterség szzerint? Mit tfinál az? az érzekben? a' plantakban? és az állatokban? Következések ezekből. Mi a' levegő' fundamenta (basis aeris)? A' föld golyóbisa körül kiterjesztett levegő-ég az el választó mesterség szzerint le van írva, alkotó rézzeire nézve, tehát le íródott az élet-levegő (oxygene) a' meg-fojtó levegő (azot) a' szénlevegő (carbonicum). Az élet levegő magában gondoltatván nem látzik az életet táplálni. Mitsoda tehát a' mit tulajdonképpen az életet élelztgeti? A' víz miből áll az el-választó mesterség szzerint? A' gyertya miért? és hogy ég? Hogy? hany úrakor? és mifloda planták szoktak éjtzakára le-fekünni? A' plánták' taplalaiódásának — szaporodásának — nemzésének — növésének — szabad mozgásának — a' nedvellégek' forgásának — a' módja. A' tűz miképpen élelztgeti az állatokat. Miért izgat bennünket a' levegő jobban, mint a' víz. A' plánták ki-ürítései (excretiones). A' földgolyóbisában lévő-belső meleg. A' földgolyobisann lévő sítórok (zonæ). Mi a' hegy? melyek e' földgolyóbifán lévő leg-nevezetesebb hegyek? A' meleg-mérő

(thermometrum), a' nehézség-merő (barometrum). A' föld golyóbisann lévő száraz hogy olzódik fel? Mi a' tenger? hogy olztatik az fel? A' rabfzolgak' állapottya. Mitsoda eledelek mennek - be a' tüdőn? és a' bőrön? egyenesen az élet táplálására. Hogy dolgoznak az Orvosságok az ember testében, az új Orvosok vélekedései Izerint? Mi az emberben a' mértéklet (temperamentum)? Az idő' hozzfzomb vóta Izükség a' tökelietetésre. A' kenieny ételek, nevezetesen a' főzelekek ártanak a' tanulóknak, elrontyák az ő képzelődő erejeket, őket butákká, feledékenyekké, bandzsalokká teszi. Halználak a' fok foró betegségek a' tompa (Crepusculum) embereknek, a' veséyeknek, a' húrkákknak a' halzna az emberben. Az ifjak', a' kisdedek inasnúsainak' s érzoinainak a' gyengeségeből való következesek. Külömbséget tsinal az emberekben a' levegő-ég mértékletének (Clima) a' külömbsege.

Ugyan a' fordító a' II. Gyakorló Rész megbövitette a' Következendőkkel: A' gyermekeknek a' nevelésében, 7 elztendő korokig mitsoda hibák szoktak esni? A' bújaságnak, az elmebeli mértékletlen foglalatatoskodásnak, a' méjj gondolkodásnak, okaik, bajai, következesek, Orvoslásai. Azon dolgozni a' mire az ember nem született, a' gyermekeket idején taníttatni, őket valamely élet-módjának a' valasztására erőtetni veszedelmes. A' nátha, a' maga-gyilkosság, a' mértékletlen indulat, az irigység, a' félélnység, a' félelem, a' heveres, ez unalom, a' mértékletlen képzelődés, a' babonás, és dühösködő képzelődés, a' heragosság, a' kevélység, a' boszfzúállásnak a' kívánsága, a' vakmerőség, a' telhetetlenség, a' himlő, és annak a' be óltása, az ember meg vezettsége, a' fülly, a' rák, a' skarlát hideg, a' kolz, a' vérhas, a' száraz-betegség, a' kölfvény, a' köles-hideg mint betegségek, okaikkal, bajaikkal, jeleikkel, és Orvoslásaikkal le-vannak írva. — A' Izakátsokról való ítélet. A' bornak, a' palyinkanak, az áll-ortza

festékek minden nemeinek, a' kenyér sütésben a' timsónak, a' konyhasóval való vizfsza élésnek, a' külömbség nélkül való tsókolódásnak veszedelmes következései. A' ragadó nyavalyák' uralkodásának az idején, a' vénusi betegségben mitse da élés módját kell tartani. Meg lehet e' határozni? annyival inkább 4 hetekre tenni? a' venusi méregnek az el-ragadása után, annak a' testen való ki ütését? a' venusi méreg mindég azon a' helyenn üt e' ki? a' mellyre leg-először el ragadott? Az ivó-pohár, a' köppölyöző-vas, és a' szopás által hogy ragad-el a' venusi méreg?

Ezek az új Jegyzések annyira meg-bővítették ezt a' munkát, hogy most ez a' Könyv két anyi, mint volt az első kiadás.

Találtatik ez a' Könyv.

Bétsben a' Veres Toronymál, a' Magyar Király tzimér alatt lévő Patikában, Patikárius *Fülep Josef* Urnál. — Debretzenben Prof. *Sárvári* Urnál, és a' Collegiumban. — Enyeden Doktor *Bod* — Egerben a' Püspök Typogr. Fact. *Gyalogai* — Elztergomban Compact. *Sigler* — Fejérváron Compact. *Lang* — Györben Typogr. *Streibig* — Kassan Ref. Predik. *Kováts István* — Komáromban Prof. *Katona* — Kolosváron és Szebenben Typogr. *Hochmeister* — Léván Compact. *Lovász* — Défen Doktor *Sóós* — Miskoltzon Prof. *Váradi* — Nagy-Körösön Prof. *Fodor* — Pápán Prof. *Marton* Uraknál. — Pesten *Weingand, Kilián, és Kis*, Könyváros Uraknál — Pétsen Comp. *Weidinger* — Posonyban Könyváros *Schweiger* — S. Patakon a' Collegiumban Senior *Balog Abrahám* — Szombathelyen Comp. *Zsöldos* — Szegeden Comp. *Kibling* — M. Vársárhelyen Consiliárius *Aranka* — Veszprémben Typogr. *Sammer*, Uraknál.

Ha pedig valaki ezeken a' helyeken kívül is kívánna nyomtatványokat, méltóztassék Pestre a' fordítóhoz (a' ki lakik Nro. 307) irni.

P. D.